

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ

ЕЖЕГОДНИК ИСТОРИИ ЛИТВЫ

ГОД 1988

ВИЛЬНИУС «МОКСЛАС» 1989

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR—BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1988

VILNIUS

1989

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1988

VILNIUS

1989

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1988 metai

VILNIUS „MOKSLAS“ 1989

MBBK 9(TL)

Li237

Redakcinė kolegija:

Vytautas MERKYS (vyr. redaktorius), Alfonsas EIDINTAS, Vida KNIURAITĖ, Vacys MILIUS, Leonas MULEVICIUS, Rita STRAZDONAITĖ (sekretorė), Tamara TARSILOVA, Adolfas TAUTAVICIUS, Irena VALIKONYTĖ, Regina ŽEPKAITĖ (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)

Redakcijos adresas:
232600 Vilnius, Kosciuškos 30

Išleista pagal LTSR MA Istorijos instituto užsakymą

L 0503020908—239 Z—89
M 854(08)—89

© LTSR MA Istorijos institutas, 1989

NEŽINOMI ALEKSANDRO IR ŽYGMANTO SENOJO SIGNETINIAI ANTSPAUDAI

EDMUNDAS RIMSA

Lietuvos didžiųjų kunigaikščių, valstybės antspaudai yra vieni iš gražiausių sfragistikos paminklų Lietuvoje. Juos gamino žymiausi to meto amatininkai, o platus funkcionavimas visuomenėje dikavo miestų, vaivadijų ir paviety, magnatų, bajorų, net smulkiosios bajorijos ir miestiečių antspaudų stilių ir madas. Bet antspaudai svarbūs ne tik sfragistikai ir dailiųjų amatų raidai tyrinėti. Kiekvienas toks antspaudas — to meto politinės ir visuomeninės minties liudininkas, rodantis jo savininko visuomeninę padėtį, politines aspiracijas. Šiuos dalykus akivaizdžiai atskleidė tyrinėti Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto antspaudai¹. Ne mažiau antspaudai svarbūs ir valstybės centrinio aparato raidai nagrinėti.

Publikacijoje aptarsime iki šiol buvusius nežinomus Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro ir Žygimanto Senojo signetinius antspaudus. Taip įprasta vadinti tuos antspaudus, kurie atspaudžiami herbiniu, rašmeniniu ir kt. spaudu, įmontuotu į žiedą, nuo ko ir žiedas vadinamas signetu (iš lot. k. žodžio *signum* — ženklas, antspaudas). Tai mažyčiai, dažnai ne didesni kaip 20—25 mm skersmens, ovalūs, apvalūs arba kelių briaunų antspaudai.

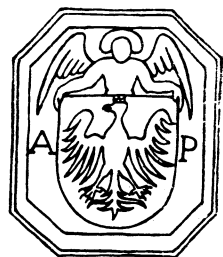
Lietuvos ir Lenkijos valdovų signetinius antspaudus pradėta tyrinėti dar XIX a. pirmojoje pusėje. Iki Pirmojo pasaulinio karo rasta ir paskelbta keturi tokie antspaudai: trys iš jų — Aleksandro, vienas laikomas falsifikatu ir vienas — Žygimanto Senojo. Visuose vyrauja arba Lenkijos Karalystės erelis, arba Lenkijos erelis ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau — LDK) herbas Vytis². Tarp jų nėra nė vieno signeto tik su LDK simbolika, t. y. tokio, kuris priklausytų valdovui, kaip Lietuvos didžiajam kunigaikščiui. Būtina

¹ Jonynas I. Vytauto ženklas // Vairas. 1930. T. 1. Nr. 3. P. 495—507; T. 2. Nr. 4. P. 24—34; Nr. 5. P. 128—135; Nr. 6. P. 207—221; Semkowicz W. Sfragistyka Witolda. Kraków, 1931. 24 s.

² Działyński A. T. Zbiór praw litewskich. Poznań, 1841. S. III. Tabl. 10; Vossberg F. A. Siegel des Mittelalters von Polen, Lithauen, Schlesien, Pommern und Preussen. B., 1854. S. 17, 20. Taf. 11, 13; Żebrawski T. O pieczęciach dawnej Polski i Litwy. Kraków, 1865. S. 58, 60, 64. Tabl. 20—21. N 67, 68, 71; Gumowski M. Pieczęcie królów polskich. Kraków, 1910. S. 23—24, 26, 29. N 41—43, 49, 55.

pažymėti, kad ir kitų Lietuvos didžiųjų kunigaikščių — tiek iki Aleksandro, tiek ir po Žygimanto Senojo — signetinių antspaudų su lie-tuviška simbolika iki šiol nežinoma.

Bent iš dalies šią spragą užpildo čia skelbiami trys signetiniai antspaudai. Du iš jų priklauso Aleksandru ir vienas — Žygimantui Senajam. Aleksandro signetiniai antspaudai rasti Gdansko vaiva-dijos valstybiniame archyve, kuriame saugomas senasis Dancigo (dab. Gdansko) miesto archyvas (toliau — GMA). Pirmasis antspau-

1 pav. 1492 m. Aleksandro signetinis antspaudas: originalas ir jo piešinys (piešė Eglė Vertelkaitė)

das yra įspaustas į raudoną vašką per rombo formos popierinę kus-todiją Aleksandro 1492 m. laiške Dancigo miesto tarybai (1 pav.*)³. Jis aštuoniabriaunis, 16×13,5 mm dydžio. Antspaudo lauką užima angelo laikomose gotikinis skydas su karūnuotu Lenkijos ereliu ja-me. Skydo šonuose esanti sutrumpinta legenda — **A—P** (*Alexander Princeps*) — reiškia „Aleksandras Kunigaikštis (Karalaitis)“⁴. La-bai panašų antspaudą vartojo Aleksandro brolis Frydrichas, 1488 m. tapęs Krokuvos vyskupu, o nuo 1493 m. — Gnezno arkivyskupu

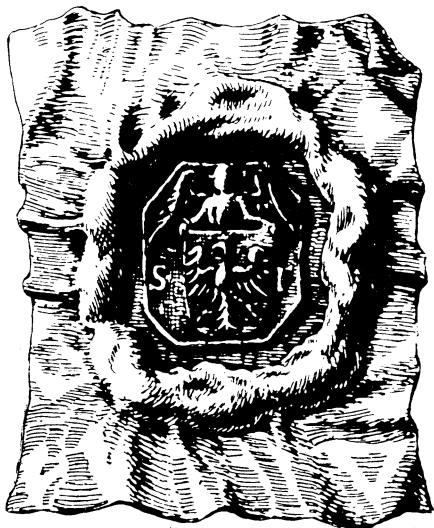
* Visi signetiniai antspaudai yra labai neryškūs: vieni prastai atspausti, kiti per laiką išblukę. Dėl to antspaudų detalės, kurių neįmanoma buvo atkurti arba nustatyti, ką reiškia, piešiniuose paliktos nenupieštos arba neišryškintos.

³ 1492.VII.1. Vilnius. Aleksandro laiškas Dancigo miesto tarybai // GMA. Sign. 300, D/8, 89. Laiškas yra skelbtas: Hansisches Urkundenbuch: 1486 bis 1500 / Bearbeitet von Walther Stein (toliau — HUB). München; Leipzig, 1916. Bd. 11. S. 390. N 600.

⁴ Panašiai sutrumpinimą **P** — *Principis* — iššifravo Teofilis Zebrauskis viena-me Žygimanto Senojo, kai šis dar buvo Glogovo kunigaikščiu, antspau-de (Ze-br a w s k i T. Op. cit. P. 61. N 64).

(2 pav.)⁵. Abu juos, matyt, bus gaminęs vienas meistras tuo pačiu metu.

Siame Aleksandro signete dar vyrauja Lenkijos karalystės simbolika, rodanti jį esant šio krašto valdovo sūnumi. Tai pabrėžiama ir Aleksandro laiške, kur jis save vadina „*Alexander die gra(tia)*

2 pav. Frydricho, Aleksandro brolio, signetinio antspaudo vario raižinys (dailininkas Kajetonas Vincentas Kielisinskis, 1841 m.)

dux et ill(us)t(rissi)mi principis domini Kasimiri olim Regis poloniae et magniducis Lituaniae etc filius“ (Aleksandras dievo malone kunigaikštis ir šviesiausiojo viešpaties valdovo Kazimiero kitados Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir t. t. sūnus). Tokia intituliacija yra visai suprantama, nes laišką Aleksandras išsiuntė tarpvaldžiu. Jo tėvas Kazimieras mirė Gardine 1492.VI.7, o jis pats Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu buvo išrinktas tarp liepos 20—26 dienos⁶. Dėl tos pačios priežasties ir laiškas užantspauduotas Aleksandro asmeniniu signetu, atitinkančiu jo to meto padėtį. Čia galbūt svarbesnis yra kitas momentas: iškart po tėvo mirties Aleksandras perėmė LDK reikalus į savo rankas ir, dar nebūdamas oficialiu Lietuvos valdovu, tvarkė tarpvalstybinius prekybos reikalus⁷. Bet šiuo atveju prispaustas signetinis antspaudas, be abejonės, buvo pakankamas garantas laiško tikrumui ir jo turiniui paliudyti.

Lietuvos sfragistikai daug svarbesnis kitas Aleksandro antspaudas, aptiktas jo 1500 m. laiške Dancigo miestui (3 pav.)⁸. Panašiai kaip ir pirmasis, šis antspaudas įspaustas į raudoną vašką per rombo

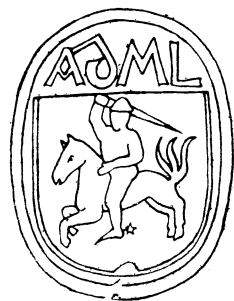
⁵ Działyński A. T. Op. cit. P. IV. Tabl. 12.

⁶ Papée F. Aleksander Jagiellończyk. Kraków, 1949. S. 5—6.

⁷ Zr. 3 nuorodą. Ivinskis Z. Lietuvos prekyba su prūsais: Pirmą dalis. Iki XVI amžiaus pradžios. K., 1934. P. 100, 178.

⁸ 1500.VI.5. Vilnius. Aleksandro laiškas Dancigo miesto pirkliais // GMA. Sign. 300, D/8, 131. Trumpa laiško anotacija yra: HUB. Bd. 11. S. 739. N 1206.

formos popierinę kustodiją. Jis yra ovalus ir 18,5×14,5 mm dydžio. Didesniąją antspaudu lauko dalį užima gotikinis skydas su LDK herbu Vyčiu. Virš skydo yra sutrumpinta legenda — **ADML**. Šis sutrumpinimas gana neįprastas ir kituose antspauduose nežinomas. Dėl to gali būti keli jo iššifravimo variantai — *Alexander Dominus Magni Ducatus Lituaniae* arba *Alexander Dei Gratia Magnus Dux Lituaniae* (Aleksandras Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Viešpats

3 pav. 1500 m. Aleksandro signetinis antspaudas: originalas ir jo piešinys (piešė E. Vertelkaitė)

arba Aleksandras Dievo Malone Lietuvos Didysis Kunigaikštis). Šiuo atveju trumpinimas **D** greičiausiai reiškia *Dominus*, nors visai neatmestume galimybės šifruoti ir dviem žodžiais *Dei Gratia*. Kito trumpinimo **M** šifravimą dviem žodžiais *Magni Ducatus* arba *Magnus Dux* patvirtina to meto paleografija ir antspaudų epigrafika. Antai minėtame 1492 m. Aleksandro laiške rašoma vienu žodžiu „*magniducatus*“⁹. To paties valdovo 1500 m. laiške, kuriame prispaustas ir šis antspaudas, randame vienu žodžiu parašyta „*magniducis*“¹⁰. Galima nurodyti LDK Aleksandro ir Žygimanto Senojo didįjį antspaudus. Pirmojo legendoje rašoma vienu žodžiu „*MAGDVCIS*“, antrojo — „*MAGNVSDVX*“¹¹. Taigi trumpinimas **M** reikėtų „*magniducatus*“, „*magniducis*“, „*MAGDVCIS*“, „*MAGNVSDVX*“, kurie taisyklingai turėjo būti rašomi dviem žodžiais.

Kalbant apie šios rūšies antspaudus, būtina pažymėti, kad tai pirmas ir seniausias dabar žinomas Lietuvos didžiojo kunigaikščio signetas. Jis, matyt, pakeitė prieš tai vartotą Aleksandro signetą su lenkiška simbolika, kas galėjo atsitikti, 1492 m. išrinkus Aleksandrą

⁹ Zr. 3 nuorodą.

¹⁰ Zr. 8 nuorodą.

¹¹ Rimša E. Pavienių antspaudų ir spaudų rinkiniai Vilniaus mokslo bičiulių draugijos fonde // Lietuvos istorijos metraštis. 1986 metai. V., 1987. P. 136—137. Nr. 1, 2.

Lietuvos didžioju kunigaikščiu. Vytis šiuo atveju gali būti suprantamas tik kaip LDK herbas.

Atkreipsime dėmesį, kad ir šiame Aleksandro laiške liečiami ne tiek asmeniniai, kiek valstybės reikalai. Aleksandras prašo užsienio pirklius paskolinti pinigų 1500 m. birželio mėn. prasidėjusiam karui su Maskvos kunigaikštyste vesti¹².

Lietuvos TSR centriniame valstybiniame istorijos archyve (toliau — CVIA) rastas trečias signetinis antspaudas priklauso didžia-

4 pav. 1506 m. Žygimanto Senojo signetinis antspaudas: originalas ir jo piešinys (piešė E. Vertelkaitė)

jam kunigaikščiui Žygimantui Senajam. Jis įspaustas 1506 m. valdovo rašte į raudoną vašką per rombo formos popierinę kustodiją (4 pav.)¹³. Tai aštuoniabriaunis 25×21,5 mm dydžio antspaudas. Jo vaizdulį užima skydas su LDK herbu Vyčiu. Virš skydo yra sutrumpintas įrašas — *·S·M·D·L·* (*Signum Magni Ducatus Lituaniae*),

¹² Zr. 8 nuorodą; Ivinskis Z. Min. veik. P. 111, 183.

¹³ [1506].XII.7. Gardinas. Žygimanto Senojo raštas LDK žemės maršalkai ir Gardino seniūnui J. Zaberezinskiui // CVIA. F. 1280. Ap. 1. B. 2189. L. 66. Dokumento metai datuojami 10 indiktu, kuris Žygimanto Senojo valdymo laikais išeina 1507, 1522 ir 1537 metais. Yra žinoma, jog dokumento gavėjas J. Zaberezinskis žuvo 1508.II.2 (Wolff J. Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386—1795. Kraków, 1885. S. 168). Dėl to 1522 ir 1537 m. atkrinta. Šiuo atveju būtina prisiminti, kad Lietuvoje buvo vartojama Bizantijos indiktų sistema, pagal kurią nauji metai prasideda rugsėjo 1 d. Tad mūsų atveju 10 indiktas apima 1506.IX.1—1507.VIII.31. Vadinasi, dokumentas buvo išduotas 1506. XII.7. Šias išvadas akivaizdžiai paliudija Lietuvos Metrikos įrašai. Pavyzdžiui, 1506.XI.20 žymima indiktu 10, o 1507.XI.6 — indiktu 11 (Литовская Метрика. Отд. 1. Ч. 2: Книга судных дел. Т. 1 // Русская историческая библиотека. Петербург, 1903. Т. 20. Стб. 523, 582).

t. y. „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Herbas“. Antspaudo vaizdų juosia protorenesansine majuskula parašyta legenda — **S : SIGSMVDI : MAGNI : DVCIS : LITWAN** : (Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto antspaudas).

Ir šis signetinis antspaudas, kaip ir prieš tai aptartasis, priklauso Lietuvos valdovui tiesiogine to žodžio prasme. Tik jis, skirtingai nuo dviejų pirmųjų, yra prispaustas didžiojo kunigaikščio teismo sprendime dėl žemės. Kitais atvejais tokius dokumentus dažniausiai antspauduodavo LDK mažuoju antspaudu.

Turint daugiau tiksliai datuotų antspaudų, galima kalbėti apie jų atsiradimo laiką, vietą ir aplinkybes.

1506.VII.24 Aleksandro testamente rašoma, jog savo įpėdiniu Lietuvoje ir Lenkijoje jis palieka jaunesnįjį brolių Žygimantą. Jau rytojaus dieną po Aleksandro mirties, rugpjūčio 20, Lietuvos Ponų taryba Žygimantą išrinko didžiuoju kunigaikščiu¹⁴. Sostinėje naujasis valdovas išbuvo apytikriai nuo rugpjūčio 19 d. iki lapkričio pradžios, o lapkričio 20—gruodžio 9 d. jį randame Gardine, nagrinėjantį teismų bylas¹⁵. Kaip tik ten gruodžio 7 d. išduotas minėtas raštas su signetiniu antspaudu. Be signeto, 1506 m. jau buvo vartojamas LDK didysis antspaudas¹⁶. Tada turėjo atsirasti ir LDK mažasis antspaudas, nors jį kol kas pavyko aptikti tik 1507 m. dokumente¹⁷.

Lyginant visus antspaudus, matyti daug bendrų bruožų. Didžiojo ir mažojo antspaudų ta pati Vyčio skydo forma, abiejuose legendoms įrašyti panaudoti kaspiniai¹⁸. Didžiajame ir signetiniame Žygimanto Senojo antspauduose virš Vyčio skydo yra toks pat įrašas **S·M·D·L·**, kurio iki tol nebuvo nė viename LDK valdovų antspaude. Pagaliau visų trijų antspaudų vienoda epigrafika. Jų legendos parašytos protorenesansine majuskula. Dėl to galima teigti, jog visus tris antspaudus, tiksliau — spaudus ir signetą, pagamino vienu metu tas pats meistras arba ta pati dirbtuvė. Turint galvoje, kad, nuvykęs į Gardiną, Žygimantas Senasis jau turėjo naująjį signetą, tai ne tik signetas, bet ir kiti spaudai bus pagaminti anksčiau Vilniuje, kur išrinktas didžiuoju kunigaikščiu valdovas išbuvo daugiau kaip du mėnesius.

Labai įtikėtina, jog spaudus raižė Vilniaus pinigų kalyklos meistras, nes jų žirgo ir raitelio ikonografija labai artima Aleksandro valdymo laikais čia kaldintų pusgrašių ir ypač grašių Vyčio ikonografijai¹⁹. Nenorėdami per daug apie tai išsiplėsti, pažymėsime, kad

¹⁴ Wojciechowski Z. Zygmunt Stary (1506—1548) / Opracował i wstępem poprzedził A. F. Grabski. W-wa, 1979. S. 84, 86—87.

¹⁵ Бережков Н. Г. Итинерарий великих князей литовских по материалам Литовской Метрики (1481—1530) // Археографический ежегодник за 1961 год. М., 1962. С. 191.

¹⁶ Rimša E. Min. veik. P. 136—137. Nr. 2.

¹⁷ 1507.XI.16. Gardinas. Žygimanto Senojo privilegija Trakų karaimams // Lietuvos TSR MA Centrinės bibliotekos Rankraščių skyrius. F. 1—47.

¹⁸ Gumowski M. Op. cit. P. 25—26. Tabl. 13. N 48; Tabl. 14. N 47; Rimša E. Min. veik. P. 136—137. Nr. 2.

¹⁹ Gumowski M. Mennica wileńska w XVI i XVII wieku. W-wa, 1921. S. 15—18. Tabl. 1. N 7, 8.

panašiomis aplinkybėmis, 1492 m. išrinkus Aleksandrą Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu, Vilniuje turėjo būti pagaminti ir jo antspaudų spaudai bei minėtas signetas.

Jeigu lyginsime lietuviškus Aleksandro ir Žygimanto Senojo antspaudus su lenkiškais tų pačių valdovų antspaudais, tai matysime daug stilistinių skirtumų²⁰. Lenkiškoje valdovų sfragistikoje nerasiame beveik nė vieno antspaudu, kurio legenda arba įrašai vaizduolyje būtų įkomponuoti taip aiškiai išraitytuose kaspinuose. Tokių lietuviškai sfragistikai būdingų bruožų turi tik vienas Aleksandro signetas su Lenkijos ir LDK herbais. Jis atsirado tada, kai Aleksandras 1501 m. buvo išrinktas Lenkijos karaliumi. Anot Marijano Gumovskio, signetas buvęs perdirbtas iš senesnio be legendos²¹. Tai visai galimas dalykas, nes herbų ikonografija yra gotikinė, o legenda kaspinuose turi renesansinių bruožų. Jos raizymo maniera verčia manyti, jog šį signetą bus perdirbę taip pat Vilniaus meistrai.

Pažymėtinas ir kitas svarbus momentas. Lietuvos kunigaikščiai pirmieji antspauduose pradėjo vartoti aiškių formų renesansinį skydą. Pagaliau ir humanistinės kapitalos pirmtakė protorenesansinė majuskula naudota tik Aleksandro ir Žygimanto Senojo lietuviškoje sfragistikoje.

Visa tai leidžia kalbėti apie XV a. pabaigos—XVI a. pradžios Vilniaus amatininkų mokyklą, išsiskiriančią sava specifika ir aukštu, ypač Žygimanto Senojo antspaudų, meniniu lygiu. Be abejonės, šis klausimas reikalauja daug gilesnių ir kompleksiškesnių tyrinėjimų. Bet jau dabar galime atmesti M. Gumovskio teiginį, kad iki XVI a. vidurio Vilniuje nerasiame nė vieno raizytojo arba pagaminto dirbinio, kurį būtų galima skirti Vilniaus meistrai²².

Teisiškai signetiniai antspaudai priklauso privačių antspaudų kategorijai. Nuo XVI a. jais valdovai antspauduodavo asmeninius dokumentus, korespondenciją arba kitus ne valstybinės kilmės aktus. Neatsitiktinai viename 1569 m. Žygimanto Augusto rašte rašoma, kad už paskolintus pinigus jis užrašas Jarošui Krečovskui Sereševo valdą ir duodas raštą su signetiniu antspaudu, nes tai esą jo privačios valdos²³. Žinome, kokią audrą sukėlė Lietuvos ponai dėl 1571 m. Žygimanto Augusto išsiuntintų seimo universalų su signetiniu antspaudu: pareikalavo perrašyti juos ir užantspauduoti LDK antspaudu. Žygimantas Augustas buvo priverstas teisintis. Jis rašė negalėjęs užantspauduoti LDK antspaudu, nes šalia nebuvę nei kanclerio, nei vicekanclerio. Tokių atvejų pasitaikydavę ir anksčiau prie jo paties ir prie jo tėvo; kai, išvykus kancleriui, skubiai reikė-

²⁰ Gumowski M. Pieczęcie... Tabl. 12—14.

²¹ Ten pat. P. 23, 29. Nr. 41, 42, 55. Kiti autoriai šį signetą linkę datuoti Jono Albrechto laikais (Vossberg F. A. Op. cit. P. 17. Tabl. 11; Zebrowski T. Op. cit. P. 58. N 67).

²² Gumowski M. Wileńska szkoła medaljerska w XVI i XVII wieku // Ateneum wileńskie. Wilno, 1929. R. 6. S. 72—73.

²³ „...pieczęcią naszą signetową (iako na własne dobra osoby naszey) zapieczętowany...“ (Lietuvos Metrika (toliau — LM). Kn. 52. L. 25^v. Naudojamės CVIA saugomu mikrofilmu).

davę ką nors tvarkyti, antspauduodavę signetu net privilegijas ir dovanojimus²⁴.

Šitie atvejai rodo, kad XVI a. antrojoje pusėje jau buvo nusistovėjusi įvairių antspaudų naudojimo tvarka, ir mėginimas pažeisti ją susilaukdavo pasipriešinimo. Tačiau to negalima pasakyti apie XVI a. pradžią ir ankstesnius laikus. Svarbiausius dokumentus, suprantama, antspaudavo LDK didžiuoju antspaudu, ne tokius reikšmingus — mažuoju, bet valstybiniuose aktuose, kaip rodo pateikti pavyzdžiai, kartu naudojo ir signetinius antspaudus. Dėl to manytume, jog XV a. pabaigoje—XVI a. pradžioje aiškios ribos tarp privataus signetinio ir oficialaus valstybės antspaudu dar nebūta. Ji galėjo atsirasti tik tada, kai valstybės antspaudai perėjo kancelerio žinion, kas įvyko gerokai vėliau, nes dar 1527 m. LDK antspaudą saugojo Žygimantas Senasis²⁵.

Nuo pirmųjų valdovų signetinių antspaudų publikacijų praėjo beveik 150 m., ir po viso to, kas buvo paskelbta, atrodė, kad nėra vilties rasti ką nors nauja. Dėl to čia skelbiami net trys šios rūšies paminklai yra savotiška staigmena, juo labiau kad jie verčia visai kitaip pažiūrėti į daugelį klausimų. Tai ne tik valdovų sfragistikos papildymas naujais duomenimis. Reikšmingiausia, jog jie atskleidė iki tol nežinomą Lietuvos didžiųjų kunigaikščių antspaudų rūšį — jų signetinius antspaudus. Kitas dalykas, Žygimanto Senojo sfragistika leidžia teigti, kad, jį išrinkus didžiuoju kunigaikščiu, Vilniuje buvo pagamintas visas kompletas spaudų — LDK didysis, mažasis ir signetas, visi su LDK simbolika ir intituacija. Tai vieni iš svarbiausių Lietuvos feodalinio valstybingumo atributų su aki-vaizdžia valdančiųjų sluoksnių politine orientacija, jų požiūriu į Lietuvos valstybės savarankiškumą.

Reikia pažymėti, kad Žygimanto Senojo antspaudų idėjinis turinys neabejotinai yra perimtas iš senesnių Aleksandro antspaudų. Dabar, radus šio valdovo signetą, kyla mintis, ar nebus iš Aleksandro sfragistikos pasiskolinta ir visa Žygimanto Senojo antspaudų struktūra. Į šį klausimą bus galima atsakyti, jeigu pavyks rasti Aleksandro didįjį antspaudą. Tad Lietuvos didžiųjų kunigaikščių antspaudų problema nėra iki galo išsemta, ateityje būtina nuodugniau ją tyrinėti*.

Trumpai apie autorių

Rimša Edmundas (g. 1948). Istorijos instituto Feodalizmo istorijos skyriaus mokslinis bendradarbis (nuo 1981). Tyrinėja Lietuvos pagalbinius istorijos mokslus (heraldiką, sfragistiką). Jo rengiamos kandidato disertacijos tema — „Herbas Lietuvos miestų istorijoje“.

²⁴ 1571.XI.25 ir XII.23 Žygimanto Augusto laišakai iš Varšuvos Lietuvos ponams // LM. Kn. 56. L. 5v—8v.

²⁵ Bardach J. Z praktyki kancelarii litewskiej za Zygmunta I Starego // Prace z dziejów Polski feudalnej, ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70 rocznicę urodzin. W-wa, 1960. S. 338.

* Kol straipsnis buvo rengiamas spaudai, pavyko rasti Aleksandro didįjį antspaudą, kurio ikonografija patvirtina spėjimą (Rimša E. Lietuvos didysis antspaudas // Kultūros barai. 1989. Nr. 3. P. 1, 58).